

ДВАДЕСЕТ ДРУГА СТАТУСНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ХАГ, 2. МАЈА 2007. ГОДИНЕ

Председавајући судија Жан Клод Антонети: ...које је потврдило чињеницу да документа могу да се обелодане у електронској форми, у електронском облику. Жалбено веће је желело да подсети следеће:

На право које већу припада према судској пракси Жалбеног већа. Међутим ово дискреционо право које се, дакле, признаје већима мора да се размотри уз могућност очигледне грешке која би могла да нанесе штету оптуженом. Дакле, Претресно веће, исправка преводиоца, Жалбено веће подсећа да свако веће располаже дискреционим правом осим у случају када је реч о очигледној грешци. Да ли је Претресно веће И начинило једну очигледну грешку. Жалбено веће одговара да није с обзиром на то да је Веће број И у својој одлуци назначило да се обелодањивање вршило електронским путем јер је оптужени у то време имао адвоката, односно браниоца. Сходно томе, Жалбено веће је оправдано донело закључак да Претресно веће И није починило грешку која би довела до тога да се на повољан начин донесе одлука о потврди захтева на жалбу коју је изнео оптужени. Међутим, упркос томе, и то је оно што је важно, Жалбено веће је сматрало за сходно да у својој одлуци назначи у пасусу 20, ја ћу полако прочитати 20. пасус, који ће бити преведен на језик господина Шешеља, а такође ће бити преведен и на енглески. Читам дакле овај пасус број 20 који је од суштинског значаја: „При том Жалбено веће примећује да иако у датој одлуци није закључено да је Претресно веће у оспораваној одлуци неправилно применило своје дискреционо право то не спречава Војислава Шешеља да захтева да се преиначи оспоравана одлука, да се тај захтев поднесе новоименованом Претресном већу које може да примени своје дискреционо право и размотри могућност другачијег приступа руковођењу суђењем. Жалбено веће је одбацило жалбу коју је поднео оптужени, али позива оптуженог да преформулише свој захтев како би га убудуће имао на папиру у складу са члановима 68 и 66.”

Господине Шешељ, мислим да сам то схватио још пришли пут, али желео бих да ми још једном то назначите, треба дакле, тражити од новог Претресног већа, ја сам претпретресни судија, али у складу чланом 73 имам право да вам се убудуће обелодане сви документи према правилима 68 и 66 на папиру.

Проф. др Војислав Шешељ: Ја могу усмено да вам поднесем захтев за преиспитивање одлуке ранијег Претресног већа а и моји правни саветници могу да направе писану верзију, они ће то вероватно направити. Ја сам добио одлуку Жалбеног већа од 17. априла, са извесним бројем дана закашњења због превођења, не могу се тачно сетити ког датума, али тај датум постоји у Секретаријату. У свим правним системима постоји могућност да надлежни орган по стандардној процедури, дакле на правни начин, донесе одлуку која се не може применити. На пример, судско веће може донети одлуку да ја у судници све време процеса морам да дубим на глави. Та одлука је непримењива. Судско веће може донети одлуку да све документе примам на кинеском језику. То је теоријски могуће, али је непримењиво, као што је непримењива одлука да примам материјале у електронском облику. Ја тај облик не користим. Не служим се компјутером, нећу се никада служити компјутером. Ја сам старомодан човек, старог кова, ја све пишем својом оловком и својом руком. И пишем дневно по десетак страница. Вашим преводиоцима треба за четири стране цели радни дан, ја некада више од десет страна својом руком испишем густог текста. Моја једна страна је као две новинарске странице. И шта се ту сада може. Судско веће је пред једном очигледном дилемом да ли обнови одлуку да ми се све обелодањује у електронском формату, па ће процес протећи без мог учешћа. Ја ћу мирно седети у судници, ви ћете сви саслушавати сведоке, ја ћу ћутати и ви ћете на крају изрећи пресуду. То је једна со-

луција. И ја сам на њу спреман. Знате, основни мој мотив је да се стриктно држим правних принципа и да ме по томе историја међународног правосуђа запамти. Друга је варијанта да ви онај сопствени став господине Антонети, који сте изrekli на првој статусној конференцији у договору са вашим колегама из Претпретресног већа, проведете у живот, а то је да преиспитате претходну одлуку и донесете нову по којој би Тужилаштво било обавезно да ми сав материјал испоручи у писаном облику на папиру и на српском језику. Ја дубоко саучествујем са мукама Секретаријата у вези превођења. А они имају тридесет преводилаца па нека запосле три стотине преводилаца. Знате није то нешто што се мене тиче, што је мој проблем па га ја морам решавати. То је проблем овога суда. Ако му није довољно тридесет преводилаца нека запосли триста. Ако му није довољно триста нека запосли три хиљаде. Када ће то бити. За ове четири године могли су све то да обаве. Четири године и три месеца, све су то могли да обаве. Нису ништа на томе радили. Зашто? Јер су били потпуно сигурни и у Секретаријату и у Тужилаштву да ће ми бити наметнут адвокат, да нећу имати право на одбрану и да онда могу да раде шта пожеље. Сада се тај материјал нагомилао, а ја инсистирам да сав материјал примим и чекаћу наредне четири године. Можда ћу чекати и четрнаест година не верујем четрдесет да ћу дочекати, али четрнаест вероватно хоћу. Ја ћу чекати док они ту своју обавезу не изврше. Ја сам дошао да ту чекам. Ја не показујем нестрпљење. Они су нестрпљиви. Они би што пре до пресуде, а да ништа не раде. Ја сам толико стрпљив, ево године пролазе ја мирно чекам. Ваљда ћу дочекати тај дан да они испуне све обавезе према судском већу и према мени.

Тужилаштво је, господине Антонети, 6. новембра, вероватно ви то имате, доставило преглед материјала који су мени обелодањени по правилу 66 и 68, и преглед материјала које сам ја одбио јер су били у електронском формату или сам их одбио зато што су били на енглеском језику. Из овога ја закључујем да огроман материјал мени још није обелодањен, само по правилу 68 преко 200.000 страна, могу вам је то часком и сабрати, можда и 300.000 има. А ја инсистирам да то све добијем. Тужилаштво мора да има на уму да правило 66 и правило 68 имају подједнаку правну снагу. Не може се једно правило, правило 66, како би желело Тужилаштво, форсирати, не може му се давати приоритет, а занемарити правило 68. Јер тужилац је по дефиницији службеник међународне правде, он има подједнаку обавезу да налази доказе којим ће мене кривично гонити, а и да проналази ослобађајући материјал којим ће помагати моју одбрану. То је подједнака обавеза Тужилаштва. А то изгледа још нико није успео да убеди Тужилаштво. Ја инсистирам и даље да добијем транскрипте свих сведочења, комплетних сведочења било ког сведока у било ком предмету који је поменуо бар једном моје име у том сведочењу. И тај сам захтев поднео пре три године, колико има од тада. Судско веће је наложило да ми се то достави Тужилаштво још није доставило. Па су онда хтели да избегну ту своју обавезу па кажу не требају му изјаве сведока и сведочење сведока у предмету везаним за Косово пошто он то нема у својој оптужници и тако даље. Ма мени треба то све. Јер на примеру сведока у процесу Милошевићу, у процесу Милутиновићу и осталима у вези збивања на Косову где је помињано моје име у лажном контексту ја доказујем своју тезу о инструментализацији лажних сведока уопште. Ја поредим како тамо сведок помиње Шешељеве паравојне формације којих апсолутно није било, са неким сведоцима муслиманима који говоре о Шешељевим „Белим орловима“. Што је контрадикција и ... што је апсолутно нешто немогуће. И на тај начин обарам основну тезу Тужилаштва. Мени је то све неопходно и на томе инсистирам.

По члану 66, пошто Тужилаштво има професионалне сведоке који се појављују у више предмета ја инсистирам да ми се доставе све изјаве тих сведока, разговори које су истражитељи обављали са тим сведоцима и сва њихова сведочења. И главна и унакрсна испитивања у свим предметима на папиру и на српском језику. Јер ја рачунам да ми је најлакше те професионалне сведоке да хватам у лажи. Сведоче у једном предмету, уопште не помињу нигде моје име, појављују се сада у мом предмету и све оно што су говорили за неког другог оптужујући га, сада преносе на мене. Мени је то веома важно за одбрану. Без помоћи Тужилаштва ја то не могу

ефикасно урадити. Тужилаштво то мора да све стави на папир и да преведе на српски језик. Ако желите озбиљан процес. Знате, појављује се интенција Тужилаштва да се процеси скрате. Десило се у процесу Милошевићу да је Јефри Најс два пута изричито изјавио да захтева од судског већа да сви преостали сведоци буду третирани по правилу 92 бис. Па је чак измислио, можете то наћи у транскриптима, 92 бис и по као правило како се штеди време. Али не сме време да се штеди противно интересима правде. Овде су интереси правде важнији од уштеде времена, Четири године сте чекали, ево ја ћу вас чекати још четири године преведите све на српски језик, ставите све на папир, уредно ми доставите и процес може почети. Без тога ја не видим како процес може почети.

Председавајући судија Антонети: У реду. Сада ћу се окренути Тужилаштву, стање ствари је дакле, следеће. Господин Шешељ је управо изнео аргументе за свој захтев као што је то већ учинио претходно у више наврата. Он је саопштио да ће његови правни саветници ускоро упутити један поднесак, захтев како би одлука Жалбеног већа била спроведена у дело у том смислу да садашње Претресно веће, у којем сам ја претпретресни судија и имам сва овлашћења у складу са чланом 73, дакле, како би ово Претресно веће преиначило своју одлуку у потпуности. Чим овај захтев буде поднесен Тужилаштво ће на њега одговорити а ја ћу донети одлуку. Без сумње већ слутите какву ћу одлуку ја донети, али неопходно је поштовати процедуру. На основу одлуке коју ћу ја донети могуће је да ће Тужилаштво уложити захтев за подношење жалбе, а Жалбено веће би можда у том случају поново требало да реши да ли у одлуци постоји нека очигледна грешка којом се наноси штета оптуженом.

Међутим, приступимо нешто ведријој хипотези, а то би била следећа хипотеза, оптужени треба да добије на папиру и на властитом језику све документе у складу са члановима 66 и 68, тренутно немам увид у то каква је ситуација по обиму. Претпостављам да је током претходних година оптужени добијао документа на енглеском и на БХС-у, међутим, како се мени чини нарочито у месецима пре почетка поступка догодило се да Тужилаштво браниоцима по службеној дужности достави велики број докумената из чега је проистекао један озбиљни проблем. Наиме, оптужени није добио сва документа по одредбама чланова 66 и 68, пошто је сада ситуација таква да се он сам брани, без браниоца, сам себе заступа, то значи, да уколико донесем одлуку у том смислу документи ће путовати на следећи начин од Тужилаштва до оптуженог господина Шешеља директно. Дакле, више неће бити посредника, неће бити бранилаца. Претпостављам да Тужилаштво треба да поново прегледа сва документа, мора све да провери. То може да изискује одређено време, али да ли бисте ви данас већ могли да нам наведете, да ми наведете неко објашњење или разјашњење.

Тужилаштво: Часни суде, током припреме за руковођење овим поступком ја сам брижљиво проучила транскрипте са претходне две статусне конференције које су одржане, ми ћемо настојати да пружимо информације на такав начин да проф. Шешељ може да се упозна са њима на начин који је у складу са праксом Трибунала и који је у интересу правде. Да правда буде експедитивна и да се избегне сувишни посао. Овде постоји неслагање у погледу изјаве проф. Шешељ да он није добио материјале. Када каже да није добио материјале, да их није примио, оно што он у ствари под тим подразумева јесте да их је он одбио. Да је он својевољно сам себе заслепо, јер се њему не допада форма односно облик и садржина материјала, јер се то њему не свиђа. Постоји једно суштинско неслагање у погледу тога да ли господин Шешељ користи компјутер односно да ли се служио рачунаром пре него што се предао трибуналу и пре него што је пристигао у Хаг 2003. године. У том периоду, он је јавно изјавио да ће се у притворској јединици у Шевенингену служити својим лап топ рачунаром да пише књиге.

Часни суде, ја бих сада показала видео одломак из разговора са новинаром из фебруара 2003. године, у питању је продукција телевизије БК телеком. Најпре ћу вам пустити снимак увода када новинар жели добродошлицу господину Шешељу, поздравља га приликом доласка у

студио, а затим ћу прећи на онај одломак где новинар пита господина Шешеља како ће проводити време док буде био у притворској јединици. Релевантни одломак видео снимка обухвата и синхронизовани транскрипт, нажалост, пошто нисмо имали довољно времена немам транскрипт за читав видео снимак. Први је одломак трајао око 30 секунди, а затим ћемо прећи на други одломак.

Председавајући судија Антонети: Добро дакле, притиснемо дугме за видео.

Прилог:

„БК телевизија”, 16. фебруар 2003. године

НИЈЕ СРПСКИ ЋУТАТИ

Водитељ: ... који ће отићи у Хашки трибунал. Добро дошли у „Није српски ћутати”.

Проф. др Војислав Шешељ: Боље вас нашао.

Водитељ: Хајде да мало само попричамо о тим вашим претходним затворима. Вероватно је најтежи био тај у Зеници. Тамо сте били 14 месеци, шест и по месеци у самици, колико сам ја проверио неке податке, штрајк глађу 45 дана ... идете 1990. године пред изборе...

Проф. др Војислав Шешељ: У два наврата, прво 15 дана сам осуђен решењем судије за прекршаје зато што сам уписивао добровољце за одлазак у Книн.

Водитељ: А онда је други пут било пред изборе 45 дана.

Проф. др Војислав Шешељ: А онда је било 20 плус 25 дана, укупно 45 дана, због организовања митинга пред Савезном скупштином и на Тргу Републике у знак подршке крајшким Србима. 1994. ...

Водитељ:... Хајде да се вратимо мало том вашем боравку тамо у том Шевенингену. Како ћете ви организовати своје време тамо

Проф. др Војислав Шешељ: Па чекајте прво да видим како то тамо изгледа. Организоваћу лепо време, ја сам човек који навикао на уредан живот, ја лежем рано, устајем рано. Ја овде у Београду устајем у 6 сати, некада и раније. Лежем рано око 22, 23 ја већ лежем ако нисам негде на путу где имам неку емисију или другу партијску обавезу. Радим цели дан. Ја и овде изванредно добро организујем време, тамо ћу још успешније. Тамо ће ми дијапазон обавеза бити сужен, па ћу се концентрисати на оно што...

Тужилаштво: Ако дозволите, часни суде будући да је преводилац рекао да је лош звук ја ћу ставити овде синхронизирани транскрипт како бисмо помогли преводиоцима.

Прилог 2.

„... **Водитељ:** Нећете гледате телевизију, али ћете користити компјутер и како ћете правити те књиге

Проф. др Војислав Шешељ: Не знам да ли је то могуће, то још нисам успео да сазнам. Ја имам лап топ

Водитељ: То је добро и за комуникацију

Проф. др Војислав Шешељ: Не може се вршити комуникација, интернет је свакако искључен. Да ли је могуће држати лап топ у ћелији неукључен у интернет, то је већ сада друго питање, то ћемо видети. Ја сам у војсци изучио слепо куцање на телепринтеру, ја се служим са свих десет прстију, наслепо куцам...”

Тужилаштво: Сврха ове презентације је показати да се господину Шешељу не би смело дозволити ово, односно ако он жели документе на папиру све што мора урадити је да притисне одговарајућу типку, одговарајуће дугме и добиће документе на папиру. Ми ћемо, наравно, одговорити на писани начин на његов захтев, на његов приједлог у односу на налог Претресног већа. Међутим, постоји неспоразум у вези тога да ли се електронско обелодањивање увјетовало присутношћу браниоца од стране претходног Расправног већа. Одлука је донесена у једном тренутку према којој ће се господин Шешељ сам бранити, као што је то случај сада. А што се тиче одлуке у вези браниоца, она је донесена неколико месеци касније. Према томе, мислим да то није добар разлог да се захтева промена околности. Међутим, када ми будемо дали наш одговор ми ћемо свакако узети у обзир волумен, количину докумената на који се односи његов захтев и исто тако индикацију већа да би они радије хтели имати одређени дио материјала на папиру. Мислим да је ту реч о доказним предметима. Мислим да постоји начин да се нађе једно средње решење које ће омогућити да се овај предмет одвија брзо и да се избегну непотребна одуговлачења.

Председавајући судија Антонети: Добро, хвала госпођо. Да, сада сте ту приказали један снимак где господин Шешељ каже да се служи компјутером и да жели написати књигу. Међутим, писати књигу и бранити се на суђењу пред судом, није једно те исто. Наравно, он се у ову другу сврху мора упознати са двије хиљаде и осамсто докумената који су наведени у листи по правилу 65 тер. Да се са тим документима упозна на свом језику, добро то је смисао одлуке коју ћу ја донети, и то на папиру. Ја нисам био претпретресни судија у дотичном времену, ја нисам изблиза пратио обелодањивање докумената господину Шешељу и не знам данас од ових две хиљаде осамсто двадесет докумената који су то документи које је он добио директно, а који су путовали до разних адвоката који су били именовани. То ја не знам. Можда то не знате ни ви. Но, без обзира на ове документе, ових 2.827 докумената, постоји читав низ докумената које по правилу 66 морате доставити. Мислим ту првенствено на транскрипте где се појављује његово име. Затим, различита сведочења из других предмета, на пример Крајишник, Милошевић и други где се о њему говори и тако даље. Значи, да је реч о једном великом броју докумената, а по правилу 68 он такође треба бити упознат са свим документима који би могли бити ослобађајуће природе. Дакле, ја не знам каква је ситуација а ту ситуацију морамо разјаснити. Како би разјаснили ситуацију, ја ћу дати реч господину Шешељу, односно да ми путем својих сурадника помогне да издам своју одлуку. Што ће то значити с обзиром на количину докумената и количину рада коју ће требати подузети не знам. Постоји, међутим, још један аргумент, ако ја будем закључио да ће се господин Шешељ наћи пред једном планином докумената које ће требати проучити, а у светлу равноправности страна, требаће господину Шешељу дати времена да проучи све те документе. Другим речима, ја сада не знам и не могу рећи када ће почети поступак, а знам да он на почетак поступка, односно суђења чека већ годинама. И то је дакле, ситуација у којој смо се нашли. Ја сам вас саслушао, ја сам са занимањем погледао овај снимак и следио вашу аргументацију по питању електронског обелодањивања докумената. Ја знам да то вама олакшава посао, али то ни на који начин не олакшава посао оптуженом. И ако сам добро схватио ви ћете то питање изнети поново и пред Жалбено веће. Да ли је ваш став и даље такав да захтевате обелодањивање материјала у електронској форми?

Тужилаштво: Ја схватам да ви желите да се да оптуженом довољно времена да се припреми и да се опћенито предмет припреми за суђење. Ми ћемо поново ревидирати, проучити наш захтев и видети какве су наше обавезе у смислу правила и праксе Трибунала, и о томе вам јавити.

Што се тиче обелодањивања, ми се нећемо ослањати на чињеницу да је већ дошло до обелодањивања и то адвокату којег је господин Шешељ одбио. Ми смо припремни да поновно обелоданимо материјал из предострожности како би били сигурни да он има све на располагању за припрему своје одбране. Међутим, не може се дозволити господину Шешељу да свјесно

одбије предложену обуку, да свјесно одбије процедуре које су темељ једног комплексног и комплицираног функционирања међународне правде. С обзиром на количину докумената која је предмет обелодањивања по правилима, ја имам три одговора под увјетом, наравно, да имам прилику поново све проучити и све ставити на папир, како би дали одговор на поднесак господина Шешеља. Дакле, прво да поново ревидирамо доказне предмете и сведоке да би се побринули да се предмет фокусира што је могуће више. Да ми изводимо само оне највредније доказе како би доказали наше наводе против оптуженог. Друго, обелодањивање у другим предметима, доказни предмети из других предмета тачно је да је то можда било прешироко и да то није нужно оно што захтевају правила. Па ћемо материјал, тај материјал и у том светлу поново размотрити и видети какве су наше обавезе. Ја знам да је ово велики и комплексан предмет, међутим таква је природа ових поступака. Они су велики, они су комплексни, можда господин Шешељ прижељкује да предмет који се води против њега буде мањи, једноставнији. Међутим, он остаје у оном опсегу у којем он јесте и ми морамо доказати наше оптужбе. Он се може одрећи свог права да доказни материјал разматра, анализира у електронској форми зато што он жели на тај начин организирати своју припрему. Међутим, то су потешкоће у вези са самозаступањем. Оне су велике и ми чинимо све оно што је у нашој моћи и у оквиру правилника овог трибунала како би се испоштовала наређења већа и омогућило правично суђење и то на благовремени начин.

Председавајући судија Антонети: Господине Шешељ, ја ћу вам дати реч. Ви сте свакако чули што је рекла госпођа тужитељица, ја ћу требати врло хитно све ваше поднеске и то нарочито оне који се тичу обелодањивања материјала на папиру и на вашем језику, мислим на материјал по правилу 66 и 68, дакле, то је оно што ми треба бити достављено уз помоћ ваших сурадника јер то је камен темељац овог суђења. Ви сте врло јасно објаснили ваш став. Без тога не можете ништа урадити, ви наине нисте имали у вашем поседу документе на вашем језику и то на папиру или као што сте рекли, као што говорите откако сам ја претпретресни судца, ви суделујете у поступку у оноликој мери у коликој вам сам поступак и његове границе то омогућују. Дакле, изволите имате реч да чујем што имате рећи на оно што је изнео тужилац.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине Антонети, јутрос када сам видео потпуно нову екипу Тужилаштва ја сам се обрадовао сматрајући да су госпођа Хилдегард Уерц Рецлаф и господин Данијел Саксон смењени због неспособности и да је Тужилаштво сада много способнију екипу послало у судницу у овај предмет. Сада сам се разочарао чувши новог заступника оптужбе госпођу, на жалост име јој још нисам запамтио, запамтићу у најскорије време, не стигох да запишем на почетку, али надам се да се неће увредити што јој име нисам запамтио. Она понавља исте грешке које је чинио ранији главни заступник оптужбе. То је негде пре две или три године, госпођа Хилдегард Уерц Рецлаф је инсистирала да ми се документи достављају на енглеском језику тврдећи да ја знам енглески, па је овде у судници приказала на исти начин снимак једног мог кратког разговора са неким страним новинаром на енглеском језику. Она најпростија конверзација. Па ваљда сам ја за ових осам, дванаест, четрнаест, шеснаест година школовања научио толико енглеског језика да могу о лепом времену разговарати са неким новинаром. И то није доказ да ја могу да примам документе на енглеском језику. Госпођа Хилдегард Уерц Рецлаф остала је смешна у судници, чак се и претходни претпретресни судија смејао када је она то приказала. Сада, нови главни заступник оптужбе износи инсерт из телевизијске емисије у коме сам ја рекао да имам лап топ. Имао сам, сада више немам. Имао сам два лап топа али сам поделио својим синовима пред одлазак у Хаг. Па не мислите ваљда да сам ја толики кретен да не знам укључити компјутер, да се не знам прикључити на интернет. Да не знам одиграти партију шаха на компјутеру. Па ја знам слепо куцање са свих десет прстију. Ја имам категорију другу класу телепринтеристе поред свих других квалификација. Ви овде замењујете тезу. Кажете да ја свесно одбијам обуку. Јесте, ја одбијам обуку јер ја као робијаш нисам дужан да прихватим да ме у било чему обучаваате. Ако нисам раније обучен да се свако јутро туширам, и да се сваки дан пресвлачим, и да перем руке често сваког дана, нећете ме ви сада томе обучаваати. Ви кажете до-

вољан је један потез на компјутеру, да притиснем једно дугме и да материјал добијем на папиру. А што ви тај потез не направите па ми лепо донесете на папиру. Није то суштина. Ви знате врло добро шта је суштина. Ви хоћете да ми на ДВД-у испоручујете глас уместо транскрипта. Хоћете сведочења из других предмета чији транскрипти нису преведени, да ми дате у аудио облику па да ја то слушам. Израчунао сам на основу ових материјала да ми треба четиристо дана ако слушам осам сати дневно. Е у ту замку ја нећу да упаднем, у ту замку сте увукли скоро све адвокате који заступају на овом суду, па се неки од њих лажно представе, кажу да знају енглески а испостави се да немају појма. Па су добијали материјале на енглеском, нису их ни гледали, јер им је важна била само зарада. Многи никада и не преслушају те снимке транскрипата. А ја хоћу све то да проучим и треба ми на папиру. Иако знам са свих десет прстију наслепо да куцам на писаћој машини, ја сам сваки свој текст и када сам био на слободи писао прво руком, па онда прекуцавао. То је мој манир и то је моје право. И не дозвољавам да ми се у то мешате. Нећу да добијам у аудио облику да ме изнудите на тај начин. Четиристо дана по осам сати дневно нико не може остати нормалан ко то слуша. А када добијем на папиру ја прелазим брзо. Запамтам где има нешто значајно обележавам, где нема значајно селекционисањем и тако даље. У томе је суштина. Нема селекционисања када је нешто у аудио облику. Па је још успорено у судници јер се чека превод, па се стално упозорава сведок, упозорава оптужени, сачекајте превод и тако даље. Гледао сам ја те неке транскрипте, знам шта то значи, и зато вам то не дозвољавам. Хоћу све на папиру да бих могао лепо, сталожено да се спремам за процес. И да на папиру одмах обележавам шта ми је битно, шта ми није битно. И да одмах своје коментаре на маргини исписујем. Не могу ја на маргини компјутера исписивати своје коментаре одређених изјава. То је суштина и ви добро знате да је то суштина и зашто сте уопште овај снимак приказивали. Ја сматрам да је ово злоупотреба статусне конференције. Ово је стварно нешто невероватно. Пошто сам то већ доживео, у погледу неколико фраза које сам изговорио на енглеском језику, пре три године нисам данас много изненађен. Али, једноставно то не прихватам. Хоћу све на папиру и хоћу све на српском језику и то је моје изборно право, моје генеричко право. Моје право као људског бића да добијем на папиру. Јер документ постоји само ако је на папиру. Можете ви документ после и микрофилмовати, то је била техника у време када сам се интензивно бавио науком, није тада било скенирања, а опет када га негде предочавате морате га предочити на папиру. Тако је и овде. И уместо да Тужилаштво мени олакшава посао на припремању одбране, оно непрекидно захтева да ја њима олакшавам посао. Како је то уопште могуће. То је оно што је овде предмет спорења и ви се још увек надате да ће се наћи судско веће које ће мени наложити да све примам у електронском облику или на енглеском језику. Може се опет негде наћи такво судско веће, али ме не може натерати да то примим. И нећу никакву обуку овде. Овде се обучава у ономе чему ја хоћу, а не ономе што би вама било корисно. Нећу обуку. Знао сам да се укључим на интернет, али све друго што се радило на компјутеру то су за мене радиле секретарице у мом кабинету. Ја то нисам радио и нећу ни сада да учим. И неће ми то требати до краја живота. И зашто бих то учио. Зашто бих загорчавао своје робијашке дане. Нећу да их загорчавам. А друго, нашао сам вашу слабу тачку. Ово је ваша слаба тачка и ја на њој инсистирам. Упали сте у сопствену замку. Четири године ништа нисте радили и сада сте у временском теснацу. Кажете да се ја надам да ћете ми скратити тамо да ли број сведока, да ли број доказних предмета, да ли оптужницу било шта. Ја се ништа не надам осим да ћу вас ефикасно победити у овом процесу. Доказати да је оптужница лажна, да су вам сведоци лажни, да су вам докази лажни, и да ћу тријумфално отићи одавде. Ја се само томе надам. Зато се нисам ни супротстављао када сте проширивали оптужницу. Рекао сам само хоћу суђење што пре, да ли је то истина, да ли се сећате тог транскрипта. Када је овде разматрана на статусној конференцији ваша иницијатива, ваш захтев да се прошири оптужница рекао сам, припишите ми све ратне злочине који су се било где десили на простору бивше Југославије, али само што пре да почне суђење. А ви проширите па онда скраћујете оптужницу. После тражите да ме споје са Станишићем, Френкијем Симатовићем, Мартићем и Гораном Хауићем. Колико сте све таквих маневара направили за

ове четири године. Па се испостави да између мене и Мартића само два заједничка сведока могу да се нађу. А шта вам је била замисао. Да ја останем без одбране у процесу који се води против више лица, па сваки од њих по два адвоката у судници, па ја тако останем ускраћен за елементарна права оптуженог. Без обзира што није било много додирних тачка између оптужница. То су све ствари којима сте се ви служили, а не ја. Ја сам могао само бити иритиран вашим противправним понашањем. Са моје стране противправног понашања није било никада. И сада, једноставно, дошли сте у ситуацију да морате запослити преводиоце, морате све ставити на папир, морате ми све испоручити на српском језику јер оно што не буде на папиру и што не буде на српском језику за мене једноставно не постоји и никада неће постојати.

Председавајући судија Антонети: Добро, господине Шешељ, ви сте додатно објаснили оно што већ месецима, ако не и годинама говорите. Мени, дакле, то није никакво изненађење. Ја се морам, на тренутак, осврнути на тај писани захтев који ће се поднети, на који ће Тужилаштво одговорити и ја ћу донети по том питању одлуку. Али, мислим да можете читати између редова и да знате какав је мој став по питању обелодањивања докумената.

Сада је 10 и 30, из техничких разлога би морали направити паузу од 20 минута. Дакле, наставак следи за 20 минута.

Пауза

Устаните молим.

Изволите сести.

Председавајући судија Антонети: У реду, настављамо расправу после паузе од 20 минута. Наставићемо да разговарамо о проблемима које смо успели да утврдимо током претходних статусних конференција и током ове данашње. Господине Шешељ, као што сам већ рекао претходни пут, у историји овог трибунала први пут се догађа да се оптужени брани сам. Постојао је један преседан који се односи на господина Милошевића, али господин Милошевић је уз себе имао сараднике, а такође је имао и службеника задуженог за везу који је саобраћао између њега, са једне стране, и Тужилаштва и Секретаријата са друге стране. Ви лично уопште немате намеру да имате уз себе тог службеника за везу. Сходно томе, нема непосредног дијалога између вас и Тужилаштва. Једини дијалог до којег долази одвија се преко мене, што додатно компликује ствари. Последњи пут сам се заједно са вама позабавио питањем госпође Рагус или Рагуш, исправка преводиоца, и питањем ваших правних саветника. Када почне суђење, када, дакле, суђење буде у својој такозваној активној фази, ви имате могућност да будете потпуно сами. То јесте чињеница. Али, ја сам вам последњи пут рекао да би било од користи за вас када би се ваши правни саветници налазили у вашој близини како би вам помогли на различите начине. Пре свега, како би на транскрипту проверавали шта је преведено на енглески, јер понекад може да дође до грешака, а ви не можете истовремено и мене да слушате и да слушате Тужилаштво и да гледате екран, то би било исувише тешко. Дакле, свакако су вам за то потребни правни саветници. Они ће вам такође бити потребни како би вам додавали документе, како би вам пружали информације у случају потребе, дакле информације које ће постати неопходне у тренутку када сведок даје исказ. Такође ће вам саветници бити потребни како бисте наложили да обаве одређено истраживање, јер би вам у том тренутку на ум пала нека идеја. А ви, наравно, не можете тада истовремено да обављате више ствари одједанпут. Дакле, оно што бих ја желео да знам јесте следеће: како ви намеравате да вам помогну током суђења? Да ли сте се одлучили за могућност да будете потпуно сами или да уз вас у судници буду ваши правни саветници.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине Антонети, ја бих само претходно две речи рекао поводом ваше констатације да нема никаквих директних контаката између мене и Тужилаштва. Био је један контакт после додатног првог појављивања и прве статусне конференције, што је одржано у истом дану, а томе је присуствовала главни тужилац Карла дел Понте. Мене је

стража одвела у канцеларију Карле дел Понте, и она ме је питала да ли сам ја спреман да разговарам са Тужилаштвом. Ја сам рекао да сам спреман под условом да том разговору присуствују моји правни саветници и да се видео техником цели разговор снима. После извесног времена, не могу се тачно сетити можда је прошло неких месец два дана, добио сам писано предлог Тужилаштва да се обави тај разговор, али мени термин није одговарао због неке операције. Када је операција завршена добио сам њихову понуду уз инсистирање да моји правни саветници не могу присуствовати, односно један би можда и могао ако га Секретаријат региструје, а други не може никако. И тако више никада није дошло ни до каквог контакта. Ја нисам избегавао те контакте него Тужилаштво. Ја сам сматрао да већ у тој фази, у разговору са њима, можемо да одбацимо велики број тачака оптужнице и лажних сведочења и лажних докумената и тако даље. То би Тужилаштву и суду уштедело много времена, али они нису хтели. Они су од тога побегли.

Ја нисам никада избегао ниједан разговор са службеницима Секретаријата. Али ја не желим никаквог официра за везу који би био њихов службеник. То је оно што је мени већ а priori неприхватљиво. Али, кога год службеника је до сада Секретаријат слао да разговара са мном, ја сам разговор прихватио. Никада нисам одбио. И тако ће бити и убудуће. Али, ја не прихватам да неки службеник Секретаријата буде посредник између мене и Тужилаштва. Не. Ако Тужилаштво жели да се суочи са мном ван суднице може. Моји правни саветници, шеф тима истражитеља, руководилац предмета и тако даље. И они нека доведу колико хоће својих службеника. Можемо о свему да расправљамо. Али они беже од тога. Они као да су се тога прибојавали.

Друго, што се тиче самог суђења, ви се сећате господине Антонети да сам ја поновио своје инсистирање да седим у првом реду клупа које су предвиђене за одбрану и да на тај начин будем визуелно равноправан у односу на Тужилаштво, јер то је важно због сведока оптужбе који ће се овде појављивати. Важно је и због сведока одбране да их неко не би уплашио да мисле да сам ја овде негде у галерији, вирићим као миш, а ту је Тужилаштво главно и које доминира. Мислим да је то важно. Ја желим да моја сва три правна саветника и руководилац предмета све време седе у судници ако је то могуће. Али, они то не могу док се не реши питање финансирања моје одбране. Секретаријат избегава да реши то питање. Константно одбија моје захтеве. До сада је Секретаријат прихватио само да исплаћује месечну плату руководиоцу пројекта, 1500 евра месечно, што је мало за живот у Хагу и да плаћа 1200 евра за стан у коме би живели правни саветници. И као да је мени неку услугу учинио. Ја сам тражио да плате тај стан да не би плаћали хотелски смештај, а и да нама буде лакше, да ту стоји нека документација, да су увек сви на истом месту и тако даље. Да не морају своје ствари да вуку увек са собом када одлазе кући и слично. То је појефтинијавало трошкове одбране и обавезе Секретаријата. Секретаријат то одбија. Док се не реши питање одбране немогуће је да моји правни саветници овде седе са мном у судници, јер они морају од нечега да живе и да издржавају своје породице. Они се морају одрећи својих професионалних обавеза у Београду као чланови парламента, народни посланици и посветити се искључиво пословима моје одбране. Ја сам представнику Секретаријата, то је последњи пут био заменик секретара Јон Хокинг, рекао можемо наћи једноставно решење – колика је месечна плата браниоца и кобраниоца у неком другом предмету па збир да се подели на три и да толику плату имају моји правни саветници. У трошковима одбране ја сам спреман да учествујем делимично у оној мери колико новца имам. Наравно, блокирани новац ја не могу користити за одбрану, а никада нећу америчког адвоката ангажовати у својој одбрани. У преговорима сам са једним америчким адвокатом да тужим Хашки трибунал, односно Уједињене нације пред надлежним судом у Њујорку, па сада испитујемо правне могућности. Дакле, у тој варијанти могуће је да ангажујем америчког адвоката због малтретирања, штрајка глађу и свега осталог. Али, пожурите онда да ми тај новац пребаце да могу финансирати одбрану, јер ћу га ја једним потезом уплатити на рачун тог адвоката у Њујорку и после ни то нећу имати. У стању

сам, дакле, да жртвујем тај новац, а нисам у стању да поклекнем пред ултиматумом да ангажујем овде америчког адвоката.

Друго, ја сам имао већ огромне трошкове за ове четири године. Ја дугујем велики износ новца мојим правним саветницима и члановима стручног тима за помагање одбране. Они су ми већ два пута писано запретили да ће престати да раде на мојој одбрани уколико им то не платим. А ја немам од чега да им платим. Статут ми гарантује средства за одбрану. Средства су, пре свега, новац, новац је еквивалент свих средстава и еквивалент вредности правних саветника, и техничких послова, и превођења, и фотокопирања и свега осталог. Секретаријат то још одбија. Ја сам се жалио на одлуке секретара у неколико наврата председнику суда. Сваки пут ми је председник суда одговарао да је то стриктна надлежност поступајућег судског већа. Према томе, остало је на вама господине Антонети и вашим колегама да одлучите по том питању. Ја сам исцрпео све могућности. Бесмислено је да даље пишем Секретаријату на ту тему.

Секретаријат посебно избегава да ми достави податке колико су коштале одбране у свим другим предметима, а финансиране су из буџета Уједињених нација, односно буџета овог суда. Ти подаци морају бити јавни, трошење новца Уједињених нација не сме се крити од јавности ни по ком основу. Затим, тражио сам да ми се доставе подаци колико су коштали Уједињене нације стенографски адвокати, наметнути бранилац и његов кобранилац и чланови тимова, јер су била два тима и Хуперов и Ван дер Спудов. И те податке ми ускраћују. Захтевао сам да ми се доставе подаци колико је Тужилаштво имало до сада трошкова у мом предмету, ни те податке нисам добио. Ти подаци су неопходни да би се могла направити објективна процена трошкова моје одбране. Наравно, они ће бити мањи од трошкова Тужилаштва и трошкова одбране у другим предметима, јер ја сам себе заступам, па се сопственог хонорара унапред одричем у корист суда. Не захтевам, дакле, да ми се плати мој рад, али рад свих других лица мора да се плати. Ја сам спреман да учествујем у плаћању њиховог рада, али са оним парама које имам. А ја их сваки дан имам све мање. За ове четири године имао сам још један рачун у Канади, са њега сам повукао новац, био сам спреман да га улажем у одбрану. Међутим, како се процес пролонгирао ја сам тај новац потрошио за издржавање породице. Шта да радим сада. Било је негде упола мање него на овом рачуну у Њујорку. Имам још неку стару девизну штедњу блокирану у Београду. То вероватно не разумете о чему се ради, сва штедња из комунистичког периода је блокирана и исплаћује се у малим годишњим ратама негде до 2017. године.

Ја друго немам ништа. Имао сам неки аутомобил у међувремену моја породица је продала тај аутомобил да би од тога живела. Нема више ништа. Све остало мора да плати суд. Суд нема пара. Нисам ја крив што суд нема пара. Секретаријат има све мања средства. Нисам ја крив због тога. Зашто су вам заказали спонзори, зашто сада Сорош не уплати или неко други. То су проблеми које суд и Секретаријат морају решити, а не ја. Али, без решавања проблема финансирања одбране моји правни саветници не могу да бораве у Хагу, не могу да буду присутни у судници и не могу у потпуности да се посвете раду на мом предмету. Ово што су до сада радили, радили су паралелно са обављањем свих осталих својих дужности. Ово им је био споредан посао, малтене из хобија су све ово радили. А урадили су огроман посао. Урадили су у погледу квалитета већи посао него Тужилаштво. У квантитету се не можемо мерити наравно. Ви можете мени изрећи примедбу да имам велики број поднесака, превелик. Али, када саберете све странице поднесака које сам ја упутио суду или Тужилаштву и саберете све странице онога што је Тужилаштво упутило, видећете да је предност огромна на страни Тужилаштва. Они су много, много више тог материјала произвели и разделили на различите адресе. Дакле, остаје да се реши тај проблем финансирања, када га ваше судско веће реши, господине Антонети, ја ћу онда моћи дефинитивно да вам кажем хоћу ли бити сам у судници или нећу. Ако проблем не буде решен у складу са Статутом, ја ћу свакако бити сам у судници.

Председавајући судија Антонети: У реду. У свом одговору ви сте указали на читав низ проблема. Ја ћу покушати да их решим. Прва потешкоћа коју сте поменули, ви сте поднели захтев да се налазите, као и канцеларија Тужилаштва, односно да седите у првом реду. По вашој оцени ви не треба да седите у дну суднице. Ви сте то мени већ рекли прошлог пута, али пошто сам био заокупљен другим темама нисам се овим питањем позабавио са Секретаријатом, али ћу на то питање ускоро обратити пажњу. У овој фази морам да вам кажем следеће. Моја оцена је била да оптужени треба да буду близу, и ја сматрам да они треба да седе поред својих бранилаца. На то ми је у своје време, у једном другом предмету, секретар рекао да то није изводљиво из безбедносних разлога. Ја нисам баш најбоље схватио какви су то безбедносни разлози. Не верујем да ћете ви да нападнете мене или ма кога другог, или можда сведоке, нити Тужилаштво. Према томе, нисам баш сасвим добро схватио став Секретаријата када је реч о овом питању. У земљи из које ја долазим оптужени се налазе у близини судија, поред својих бранилаца. Недавно сам у Сједињеним Америчким Државама видео поступак у вези са једним терористом, који је седео на неколико метара од судије који је председавао расправом. Дакле, по ономе што сте ви изјавили треба да се проучи темељније и ја ћу о томе разговарати са секретаром. Настојаћу, дакле, да ви седите што је ближе могуће. Мени то изгледа сасвим очигледно, али можда некоме другоме то делује као бесмислица. Дакле, ово питање ћу проучити заједно са секретаром.

Ви сте такође назначили следеће. Што се вас лично тиче ви бисте желели да ваши правни саветници буду поред вас у судници, али сте поменули оно што сте ми и претходног пута назначили а то је проблем надокнаде за ове правне саветнике. Ја сам предвидео ово питање на дневном реду и сада ћу се сместа њиме позабавити. Ја сам разговарао са секретаром о овом питању. Ја сам позвао Секретаријат да разговара са правним саветником Уједињених нација, када је реч о одбрани оптуженог, јер, као што вам је познато, Правилник јесте предвидео правну помоћ за браниоце али ништа није предвиђено за случај када се неко сам заступа. Једини преседан који постоји, постојао је у предмету Милошевић. Тада су били присутни правни саветници као и службеник за везу, и тада је Секретаријат увео један процес како би заинтересована лица добила надокнаду. Међутим, када је о вама реч питање за сада није решено. Циљ претпретрсног судије јесте да се утврди које потешкоће онемогућавају брзо одржавање суђења. Ја сам већ видео један проблем, то је обелодањивање доказа електронским путем. То је један велики проблем, али управо га сада решавам. Друга потешкоћа јесте питање ваших правних саветника. То ми се такође чини једним значајним проблемом. Ја сам имао прилику да видим да сте ви на једном документу назначили да на списку имате 25 лица. Поставио бих следеће питање – да ли ових 25 лица да ли су то особе које вам добровољно помажу у смислу добровољне помоћи, или су то особе за које покушавате да обезбедите накнаду. Малочас сам у оквиру вашег одговора схватио да сте ви принуђени да плаћате одређене трошкове тој екипи, том тиму. То је оно што сам ја схватио. Уколико сам погрешно схватио ви ћете ми то доцније назначити. Међу 25 лица која су побројана у различитим документима, ја не познајем ове особе. Почиње од господина Томислава Николића, а списак се завршава Марином Томан. Имамо ту Јерковића, Лазића, Вучића, Тодоровића, Радету, Радовановића, Божић-Талијан, Марић, Вуковић, Надовеза, Шаровић, Терзић, Мигати, Благојевић, Јојић, Зобеница, Савић, Стојановић, Михајловић, Марина Рагуш, Момир Марковић, Михајловић и Марина Томан. Међу свим овим особама, помислио сам, мора бити да има или професора права, или адвоката, или правника, или студената права. Можете ли да ми назначите, мада нисте обавезни да то учините, једино вас ја охрабрујем да то учините. Дакле, молио бих вас да ми кажете да ли међу стручњацима који се баве вашом одбраном има професора права, правника, адвоката и тако даље.

Проф. др Војислав Шешељ: Да, господине Антонети. Мој стручни тим се састоји од 25 људи. Ја непрекидно обелодањујем њихова имена на мојим поднесцима и поднео сам посебан поднесак Секретаријату да га упознам да су то људи који ће се сусретати на одређен начин и са поверљивим материјалом, и да је сваки од њих спреман да чува ту поверљивост. Мој стручни

тим се састоји из два дела. Из правног савета и екипе истражитеља. И правни савет чине правници у том тиму. Ту су два адвоката Славко Јерковић и Петар Јојић, адвокатски приправник Немања Шаровић и дипломирани правници Зоран Красић, Александар Вучић и још неки. Они за мене обављају правне послове. Пре свега пишу поднеске по мојим налозима и по мојим инструкцијама. А истражитељи раде на терену. Ја сматрам да је мој случај пред овим судом можда најкомпликованији не само по томе што је измишљено ново кривично дело, односно облик извршења кривичног дела говора мржње, које никада раније није постојало у међународном кривичном праву, него и зато што су моји наводни злочини распрострањени на територији три државе. После предмета Слободана Милошевића не постоји ниједан други предмет у коме су наводни злочини оптуженог тако широко распрострањени. И то од мене захтева ангажовање већег броја истражитеља. Поготово што за неке од злочина, који ми се приписују у оптужници, ја никада раније нисам чуо док их нисам видео у оптужници. На пример ти наводни злочини у Херцеговини, Борац, Липовача, или Липовица како се већ зове, и тако даље. Зато ми је потребан и већи број истражитеља. Истражитеље сам поделио по конкретним локацијама. Ја не тражим за све чланове мог стручног тима месечну плату, ја тражим да се у складу са сложености предмета одреди буџет одбране у претпретресној фази, у претресној фази у оном делу у коме тужилац износи доказе и изводи сведоке, затим у претресној фази када ја изводим овде сведоке и подносим доказна средства, и наравно, у жалбеној фази, јер Секретаријат тако поступа и у другим предметима. А онда би неко од мојих правних саветника располагао тим новцем према конкретном доприносу појединих лица напорима одбране и финансирао би материјалне трошкове. То би био главни правни саветник Зоран Красић. Ви његово име налазите испод већине мојих поднесака које вам упућујем. Дакле, то је човек који је највише до сада са мном радио на мојој одбрани. Ја не тражим за све плату него да се одреди буџет одбране. То је претресна фаза на основу тих, тих, тих показатеља вреди толико. Ја сам у стању да платим толико, Секретаријат мора да плати остатак. То је, дакле, језик бројки. Егзактним методама се све то може утврдити. А да би се то утврдило егзактним методама морамо имати податке упоредне из других предмета. Јер другачије не може. Зато вас молим да вас не збуњује тај број ангажованих чланова тима. Знате у том тиму имам на пример и дактилографкиње, имам и људе који се баве техничким питањима, који налазе по библиотекама разне књиге, разне новине и тако даље. Дакле, широк круг људи сам ангажовао, сваки има неку своју улогу, неко своје место. На пример, Томислав Николић обавља моје послове пред Адвокатском комором Холандије, пред Адвокатском комором Енглеске и већ сам покретао дисциплинске поступке против наметнутог стана бај адвоката, против наметнутог адвоката. Затим, он за мене у оквиру тог тима обавља комуникацију са Европским судом за људска права, Комитетом за људска права Уједињених нација, пише Савету безбедности, обраћа се разним другим асоцијацијама за заштиту људских права, контактира са страним дипломатама и тако даље. Свако има неку своју улогу али свим тим ја руководим из Хага. И не тражим да се свакоме од њих плати, то понављам, него да се одреди колики је буџет одбране, а главни правни саветник да онда располаже тим буџетом према конкретним трошковима и потребама.

Председавајући судија Антонети: У реду, хвала вам што сте нам навели те појединости које нам омогућавају да кренемо даље, да сагледамо проблеме који сада постоје. У вашем тиму од 25 особа треба разликовати са једне стране правнике, дакле лица која пишу поднеске. Ви сте навели име господина Зорана Красића чије се име доиста јавља у поднесцима, а коме у писању ових поднесака помажу и друга лица. Поменули сте такође и Томислава Николића, као свог представника пред различитим институцијама, али нарочито сте поменули, и то је привукло посебно моју пажњу, јер то до сада нисам видео, ви сте нарочито нагласили да су ту и истражитељи. Истражитељи који су задужени да спроводе истрагу на терену. Да припремају сведоке које ћете позивати приликом извођења доказа одбране. По мом мишљењу у том погледу је Статут веома јасан. Ви би требало да имате одређена средства како би се одржао принцип

равноправности. Према томе, неопходно је да ова лица добију неку надокнаду. Дакле, постоји проблем и ја ћу се по том питању обратити Секретаријату. Ви сте малочас исправно рекли да сте се сваки пут обраћали Секретаријату, да сте се обратили и председнику Трибунала који вас је упутио на Претресно веће. Ви сте у потпуности у праву, све што спречава вршење права одбране спада у надлежност Претресног већа. Заиста сте скренули пажњу на један озбиљан проблем, а то је проблем надокнаде вашим истражитељима који обављају посао у оквиру ваше одбране. У класичном систему, када браниоци заступају оптужене, постоји једна општа свота која се додељује адвокатима како би се платила надокнада различитим вештацима истражитељима. Ви, међутим, функционишете по једном другом принципу и сада се суочавамо са једном правном празнином коју треба што пре испунити. Ја ћу се, дакле, посветити овом питању. Ускоро ћу одржати радни састанак са Секретаријатом о овом питању и рачунајте на мене како бисмо покренули с мртве тачке ово питање, јер је реч о нечему што би могло да омета правилан ток суђења. У питању је, дакле, једна тачка која је веома важна с обзиром на то што предвиђа Статут односно да ви треба да располагете неопходним средствима за властиту одбрану.

Пошто смо се већ позабавили питањем правних саветника и госпође Рагуш, истина је да, као и ви, и ја лично сматрам да су средства која су додељена заиста минимална: 1500 евра за посао госпође Рагуш и 1200 евра за стан у којем би ипак требало да живе четири особе. Тешко ће се у Хагу са 1200 евра пронаћи стан за четири особе. Дакле, и ту имамо једну озбиљну потешкоћу и ја ћу поново о томе разговарати са Секретаријатом.

Малочас када сам помињао службеника за везу, можда постоји одређено неразумевње самог термина службеник за везу. Мој је утисак да ви осећате одређено подозрење према службенику за везу кога би именовао Секретаријат, да би то био службеник Секретаријата. Међутим, господине Шешељ, ја морам да вам кажем да сам на овом суду већ више од три године и могу да вам потврдим да је Секретаријат једна институција која заиста заслужује све похвале и да су они у потпуности неутрални према свим странама у поступку. Секретаријат нема никакве предрасуде према било коме, нарочито не према оптуженима. И уколико Секретаријат има на уму могућност да именује службеника за везу, знајте да особа која би обављала ту дужност не би била неки тајни агент нити било ко, ко би био играчка у рукама Секретаријата, Тужилаштва или Претресног већа. То би заиста био неко независан, као што су, уосталом, то и сви службеници Секретаријата са којима сам имао част да се упознам и да са њима разговарам. То су све лица која заслужују све похвале и које најбоље што могу испуњавају дужности које су им поверене Статутом и Правилником.

Међутим, уколико је овде заиста дошло до неке блокаде, што могу да схватим, до блокаде која је проузрокована психолошким или субјективним разлозима, могло би да се пронађе једно друго решење, а то је да ви именујете ту особу која би била посредник између једних и других односно Секретаријата, Тужилаштва и Претресног већа. Предлажем вам да поразмислите о тој могућности. Ја ћу о томе разговарати са Секретаријатом да бисмо видели колико је изводљиво да се независно од госпође Рагуш и три правна саветника именује још једно лице које би било ваш гласноговорник, ваш портпарол, дакле, лице које би ту улогу обављало између администрације, Тужилаштва и вас лично. Међутим, неопходно је истовремено да то лице за такав посао добије надокнаду а не да посао врши бесплатно или на добровољној основи. Бићу приморан да се у најкраћем року позабавим овим питањем са Секретаријатом, како бисмо видели колико је финансијски изводљиво да се уведе један такав службеник за везу.

То ме наводи и да се осврнем на положај госпође Марине Рагуш. Њен статус још увек није регулисан, а она би требало да буде ваш руководилац за предмет или кејс менауер, како се то каже на енглеском. Знам да сте ви доставили њен радни уговор Секретаријату. Секретаријат је тај уговор требало да проучи, да вам да своју сагласност и тако даље. Што се мене лично тиче, сматрам да би представљало велику предност уколико би ова госпођа могла да се нађе у Хагу

што је пре могуће, како би могла да вам пружи помоћ у радовима које обављате у контактима које би имала са вама. То је оно што могу да вам кажем у овом тренутку. Неопходно је да ја са своје стране одржим састанке са Секретаријатом како бисмо могли да напредујемо. Ако се ви браните сами, то не значи да ви треба да радите све од А до Ш. Наравно, ви треба да имате и одређену помоћ у обављању својих различитих задатака. Дајем реч господину Шешељу.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине Антонети, Марина Рагуш као руководилац предмета спремна је одмах да дође у Хаг чим јој се одреди плата која одговара минималној плати за високу стручну спрему. Она је завршила факултет политичких наука и солидно се служи енглеским језиком. Она треба да добије плату адекватну својој стручној спреми, а не минималну плату. Плата од 1500 евра је минимална плата у Трибуналу, по мојим информацијама. То је понижавајуће за кејс менаџера чак и када би могла од тога да живи, а ви знате да се у Хагу не може од тога живети.

Друго, ја имам веома јаке објективне разлоге за исказивање крајњег неповерења према Секретаријату. Изнећу само један, господине Антонети. Крајем 2003. године и у првој половини 2004. године пуних седам месеци мени су апсолутно били забрањени сви телефонски разговори, било каква посета, и посета најуже породице, било какав контакт са спољашњим светом. А знате ли какво је било образложење? Прво образложење је било да могу утицати на добре изборне резултате моје партије, Српске радикалне странке, па је друго било да сам противправно ступио у контакт са новинарима. А онда су ишла објашњења на папиру, потписао Давид Толберт, садашњи заменик главног тужиоца, тада је био заменик секретара, да је моја партија на изборима освојила велики број посланичких мандата, па у интересу очувања мира желе да спрече мој утицај у евентуалним преговорима око састава будуће владе. То се налази на папиру, седам месеци је то трајало. Како ја онда да имам поверења у такав секретаријат? Или, претпрошле године прихвате без икаквог поговора и провере захтев Тужилаштва да ми се опет блокира телефон и да ми се онемогуће сви контакти са породицом. Тада ми је умро таст, умро ми је пашеног, нисам имао никакве контакте са породицом. На основу сумње да сам обелоданио име заштићеног сведока, а ја поменуо име човека за кога сам начуо у приватним контактима да је лажни сведок Тужилаштва у неким другим предметима па наложио члановима моје партије који врше власт у Новом Саду, то је главни град Покрајине Војводине у Србији, да са њим прекину све послове јер га је претходна прозападна власт ангажовала на изградњи одређених објеката. Уопште ми тужилац никада није рекао да ће он бити сведок у мом предмету. И то је био повод да ме тако шиканирају. Па су онда издали наредбу да се специјалне мере примењују приликом посете моје супруге јер сам наводно њој одавао имена заштићених сведока, а до тада нисам сазнао ни за једно име заштићеног сведока. Тек после тога су ми обелоданили седам-осам имена и никада их нисам обелоданио никоме, осим мојим правним саветницима. И ниједан од тих заштићених сведока не може да се пожали да сам покушао преко својих људи на њега да утичем поводом било чега. После свега тога што се десило, ја поверења у добре намере Секретаријата немам.

Претпоследњег дана штрајка глађу писмено ми је Ханс Холцијус гарантовао да ћу све документе добити на папиру и на српском језику. А после месец дана каже – нисмо се добро разумели, нисам ја имао надлежност да такву гаранцију дајем у погледу докумената Тужилаштва.

Па какав је то секретар и како ја могу у њега имати поверења? Шта год ми убудуће буде гарантовао, ја ћу му се у лице насмејати. Он је за мене изгубио, ако ничим, само тим конкретним чином, сваки кредибилитет.

Постоје у овом трибуналу људи, и судије, и тужиоци и чланови Секретаријата који долазе из судске праксе својих земаља, па су се често сусретали са криминалцима, са необразованим прекршиоцима закона и тако даље, па мисле да исте манире могу овде применити. Не мо-

же то. Овде је прошла она фаза када су вам се појављивали криминалци, то је било на почетку рада суда, овде вам се појављују најугледније личности српског народа и понеко из других народа ангажованих у овом рату, наравно, али превасходно из српског народа. Овде је 70, 80 посто оптужених из српског народа, оно најугледније што је Србија имала деведесетих година и не можете се на тај начин према нама понашати. Можда вам то неко и дозволи, ја нећу никада то дозволити.

Осећао сам потребу да вам потанко објасним зашто немам поверења у службенике Секретаријата, али то не значи да одбијам контакте са њима. Никакве контакте никада нећу одбијати. Чак, када је нешто важно, тражићу да се разговор снима, па да ми се достави транскрипт. То сам једном до сада и урадио и уредно су ми доставили транскрипт на српском језику. То је било негде у јесен прошле године.

Председавајући судија Антонети: Добро. Ви сте нам објаснили зашто немате поверења у секретара. Рекли сте зашто је тако и ја нећу више износити коментар у погледу таквих ствари. Само вам морам рећи да је Притворска јединица у надлежности начелника Притворске јединице и секретара, а правилник му дозвољава да тражи да се прислушкују ваши разговори. Наравно, за то мора бити наведен добар разлог, разлози безбедности, на пример, али то вама треба бити јасно назначено. Наравно, не видим зашто бисте ви бежали јер сте се предали Трибуналу и ви сте за мене, наравно, невин док вам се не докаже кривица. Ви имате право на остварење својих грађанских права. Једина разлика између вас и неког слободног човека је та што сте ви у притвору. Ви сте предмет једне оптужнице која је овде подигнута и то је разлог што сте у притвору. Међутим, чињеница да сте у притвору не сме вас спречавати у остварењу неких права. И тачно је, када сам ја открио за време предизборне кампање ваше партије да сте били спречени у остварењу неких од тих својих права, ја сам био врло изненађен. То је све што желим о томе рећи.

Што се тиче ваших помоћника, ваших саветника, ви сте рекли да је госпођа Рагуш носиоца дипломе за високу стручну спрему. То ће Секретаријат требати поново размотрити.

Што се тиче равноправности страна у поступку и тужилац има свог руководиоца за предмет, кејс менаџера. Иста особа која то ради за одбрану би требала примати исту накнаду. Ја не знам колико зарађује руководилац предмета оптужбе, али ћу се информисати о томе и нећу дозволити никакву дискриминацију по том питању, у то можете бити уверени. Но, тачно је да је особа која је руководилац предмета особа која има одређене квалификације, мада то не требају бити високе квалификације. Не тражи се факултетска диплома, то се не очекује. Но, постоји решење за госпођу Рагуш, а то је да та госпођа постане ваш службеник, ваш официр за везу, можда да она буде веза између вас и Секретаријата, и тако нешто чини ми се да је и садржано у њеном радном уговору. Ја ћу проучити ту могућност са секретаром и видети како бисмо на најбољи могући начин могли решити ово питање. Јер, ја видим мало по мало да би и то питање могло бити одређена препрека одвијању овог поступка. Ја ћу покушати врло брзо пронаћи решење за овај проблем. А мислим ту при томе на све правне саветнике, на госпођу Рагуш, на питање накнаде и тако даље. Уколико буде потребно, Веће би могло донети једну одлуку по том питању уколико блокада буде такве природе да се одлука мора донети у светлу заштите права одбране.

А сада бих хтео неколико речи посветити проблему поверљивости, поверљиве природе докумената и контаката. Господине Шешељ, ви, затим ваши правни саветници, чланови вашег стручног тима, пишете поднеске који се заводе у Секретаријату. Када ви кажете, односно када напишете, наведете неко име, ви кажете да не можете знати да ли је дотична особа заштићени сведок или није. Ту постоји један доста озбиљан проблем, који захтева да дам нека врло прецизна објашњења. Наиме, господине Шешељ, морате знати да правилник омогућава тужиоцу да врши истраге и то на екс парте основи, дакле између тужиоца и већа, а да о томе оптужени не

мора бити обавештен. Даћу вам један пример. Правилник дозвољава тужиоцу да се обрати већу са захтевом за издавање дозволе да оптуженом достави име одређеног сведока и његову изјаву, а да се то све скупа уради један месец прије заказаног датума сведочења дотичног сведока, што значи, ја нисам сада радио никакав списак али тужилац може имати одређени број сведока које ви не знате, за чије постојање ви не знате, будући да не знате ни име сведока ни садржај његове изјаве, односно да ћете до свих тих података доћи тек месец дана пре заказаног сведочења. На пример, тужилац ће позвати неког сведока у фебруару 2008. године. Према одредбама Правилника, ви ћете сазнати за постојање тог сведока тек у јануару 2008. године, односно месец дана пре његовог сведочења. Међутим, оно што се може догодити је следеће: тај сведок је можда на листи коју ћете ви споменути или чије ћете име ви споменути у неком вашем поднеску. Ту ја немам никакво решење за сада. Веће је у контрадикцији и ја не знам како то решити.

Е сада, што се тиче саме процедуре: поднесци, предлози могу бити вишеструки, односно разноразне природе. Могу бити јавни, дакле сви могу имати приступа тим поднесцима. Међутим, може их бити који су поверљиве природе. Онај који подноси поднесак га као таквог и означава. Узмимо један теоретски пример. Ви желите неки лијечнички преглед у некој болници у Хагу, и ту је дошло до неке препреке и ви подносите захтев. Ви не желите односно не сматрате да постоји потреба да се о томе обавести јавност. Идете, рецимо, на неки рендген и онда означите тај захтев као поверљив и о томе неће нико знати. Странке такође имају могућност да подносе предлоге на екс парте основи. Ви такође имате могућност да се већу обратите неким захтевом, а да при том тужилац не буде упућен у тај захтев. Наравно, ви ћете тај свој захтев означити као екс парте. А то вреди за другу странку. Могу, надаље, постојати поднесци који су и поверљиви и на екс парте основи, односно може постојати захтев за који може знати друга страна, али одређени део садржаја, на пример неки додаток тог документа може бити екс парте. Дакле, мешовите природе.

Као што видите, ствар је доста комплицирана. Ви сте правник и морате са својим саветницима, нарочито мислим на господина Красића, видети што ћете са тиме, како се не би суочили са проблемима. За сада је донесена по том питању одређена одлука, али ја бих ту нешто изменио. Оно што је одлучено јесте да, када ви упућујете на вашем језику неки захтев, неки предлог, поднесак, тај се поднесак не заводи у Секретаријату, већ се прво шаље у службу за превођење и тек након што је ваш поднесак преведен на енглески, као такав се заводи у Секретаријату. Дакле, ту постоји одређено време између подношења и завођења документа. Ја ту видим одређену опасност. Ако ви, на пример, поднесете неки поднесак на вашем језику у којем желите објаснити Већу неку тему икс, рецимо ваше здравствено стање, потребу за одређеном интервенцијом и тако даље, тај захтев одлази у службу за превођење и остаје тамо данима, а ваш захтев је можда хитан и захтева хитну интервенцију. Од сада сви захтеви, сви поднесци који буду долазили од вас, биће прво заведени у Секретаријату, а онда послани на превођење. Након што документ буде преведен, он ће бити прослеђен већу и Тужилаштву. Међутим, мени се чинило од кључне важности да када ви упућујете неки поднесак, исти мора у складу са поступком бити заведен, регистриран.

Ја знам разлоге досадашње одлуке али мислим да је у том погледу дефинитивно окренута нова страница, и ми се тога више не морамо придржавати. Наиме, у почетку је било поднесака који су се могли сматрати увредљивим и знам да један одређени број ваших поднесака и није био регистриран односно заведен. Ви сте рекли какав је ваш став по том питању, ви сте овде објаснили зашто сте се тако понашали, а сада је окренута нова страница, именовано је ново веће, нови састав оптужбе такође, и с обзиром на одређени број сати које смо провели заједно, на ове три статусне конференције, ја се никада нисам осетио увређеним са ваше стране, вашим речима и не видим зашто бих имао било каквих разлога за забринутост у погледу ваших поднесака.

Са друге стране, морам вас замолити да ми објасните две ствари у вези са овим, како би се ова позитивна атмосфера која се овде створила могла наставити, и то на најпозитивнији могући начин. Господине Шешељ, ја сам установио да понекад када говорите, када узмете реч, говорите јако гласно. Је ли то нешто природно, јесте ли томе били склони још одмалена или је ваш тон односно чињеница да желите говорити гласно због тога што се налазите у судници? Реците ми, да ли је јачина вашег гласа везана за контекст суднице или је то једноставно ваша навика?

Проф. др Војислав Шешељ: Господине Антонети, можда вам није познато, ја сам био професор универзитета и научио сам да се гласно и прецизно изражавам. Друго, ја сам професионални политичар, говорио сам на безброј митинга, можда је то извесна професионална деформација. Један, двојица ваших колега су били у Претресном већу које је судило Милошевићу, где сам се ја појављивао као сведок, па су можда понекад имали проблема због те гласности. А некада је можда проблем у техници, јер ваш техничар би требало овде на микрофону да снизи тон ако сам ја превише гласан. Тај се проблем технички може решити.

Председавајући судија Антонети: У реду, добро. То сам и мислио. Друго, па ћемо завршити са овим питањем – ја сам у више наврата приметио да ми се не обраћате са „господине судијо“, већ са „господине Антонети“. Као једно опће правило, ви знате да се на свим судовима судијама не обраћа именом, већ титулом „господине судијо“ или томе слично. Знам да се и господин Милошевић обраћао главном судији његовим именом. Ја лично бих радије да ми се обраћате са „господине судијо“, али ако ви желите, обраћајте ми се мојим именом. То је у реду, ја вам се могу обраћати и са „господине професоре“, и са „господине Шешељ“, како ви хоћете, али хтео бих да то појасните, да ми кажете зашто ми се обраћате мојим именом, а не са „господине судијо“.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судијо, ја вам се обраћам поименично без икакве намере да вас увредим. Имам веома неугодно искуство са ранијим претпретресним судијама. Ви из транскрипата можете видети да сам се ја првом и другом претпретресном судији у почетку обраћао са „господине судијо“, а онда у транскрипту на енглеском језику уместо „господине судијо“ стоји „часни суде“. А у српском језику и у српској традицији то „часни суде“ има негативан призив, говори о снисходљивости, претераној снисходљивости, чак полтронству врло је непријатно. Наш се народ смеје када гледа овде адвокате или оптужене преко интернет преноса како се обраћају са „часни суде“. „Часни суде“ је у приповеткама врхунских српских писаца у тој мери исмејавано да се једноставно сматра недостојним. Ја немам ништа против да вас ословљавам са „господине судијо“, ако ће и у транскрипту на енглеском језику да стоји „господине судијо“. Значи, да ја не испаднем снисходљив, да не испаднем полтрон или подсмешљив у том погледу.

Док ви будете водили коректно овај процес, господине судијо, ви од мене нећете имати никаквих непријатности. Али, ако желите да вас и даље тако ословљавам, онда решите тај проблем транскрипата. Ја не желим да се сутра у транскриптима на енглеском језику појави „часни суде“. Овде је била у својству оптужене бивша председница Републике Српске Биљана Плавшић која се на првом појављивању тако обратила: „Добро јутро, часни суде“. Годинама се српска јавност изругивала над тим, верујте, тако је то бедно и јадно звучало. Дакле, у случају прецизног превода, а како ћете ви мене ословљавати, мени је само важно да то буде пристojно. Ја имам толико звања да ми више ниједно од њих много не ласка ако буде употребљено. А најлепше ми је, наравно, моје породично презиме и на њега сам најпоноснији. Према томе, ја у томе не видим никакав проблем, а желео бих да ви у мом начину опхођења не видите неку злу намеру.

Председавајући судија Антонети: У реду, господине Шешељ, ја вам се захваљујем на вашим речима. Правилно сам схватио да нисте имали никакву намеру да кажете нешто против

мене с обзиром на то да покушавам да одговорим. Желео сам да вам кажем, господине Шешељ, да вам се захваљујем на вашим речима. Примео сам к знању да ви немате никаквих намера против мене и тим сам више тиме дирнут јер као судија покушавам да обавим своју дужност потпуно непристрасно и са дужним поштовањем према свим странама у поступку. Желео сам да се позабавим овим проблемом како се више на то не бисмо враћали. Јер, као што сам вам већ назначио, ове последње три статусне конференције се одигравају у најбољем могућем духу и ја се надам да ће се у истом духу и наставити.

Да наставимо, ја бих се сада обратио Тужилаштву, јер како би све стране у поступку биле равноправне, неопходно је да и Тужилаштво обави своју дужност и да на најефикаснији могући начин ради.

Проф. др Војислав Шешељ: Ако ми дозволите, ја бих се још врло кратко осврнуо на остатак вашег излагања по питању ових заштитних мера. Прво, колико ме сећање служи, ја сада пред собом немам те документе, осам пута је Тужилаштво захтевало заштитне мере за одређени број сведока, а судско веће је, колико ме сећање служи, одлучивало да ми се имена и остали подаци обелодане месец дана пре почетка суђења, а не месец дана пре почетка сведочења тог сведока.

Друго, у погледу екс парте материјала који вам се доставља, ја знам да је то право које имају стране у поступку на основу Правилника, међутим, тамо где је неопходно да се ја изјасним о одређеном поднеску пре него што ви донесете одлуку, тамо је бесмислено да се материјал упућује екс парте. Јер екс парте Тужилаштво може да вам упути нешто што је ствар само ваше комуникације, што не дира моја процесна права. Ако је реч о мојим процесним правима, онда нема смисла примењивати клаузулу екс парте.

Даље, с обзиром да је Тужилаштво заиста претерало у броју сведока према којима се примењују заштитне мере, врло је могуће, ја не знам за неки случај да се то већ десило, али може да се деси да моји истражитељи контактирају одређену особу да разговарају да буде сведок моје одбране а да не знамо унапред да је то већ ангажовани сведок Тужилаштва, јер је заштићени сведок, не знамо његово име. То је у пракси могуће. Проблем је у Тужилаштву које је претерало са бројем заштићених сведока. И у другим процесима се дешавало: све до дана појављивања у судници заштитне мере, а онда се укину заштитне мере.

И на крају, господине судијо, претпрошле године, негде у мају или јуну месецу, Тужилаштво је у потпуној тајности поднело захтев да се против мене покрене поступак за непоштовање суда. Судско веће, ако ме сећање служи, у коме сте и ви учествовали, донело је одлуку да се одбије тај захтев а да ја ни до данас нисам упознат о чему се ради. Значи, водио се прави кафкијански процес против мене. Негде ме неко тамо тужи, неко ми негде суди за нешто, а да ја немам појма да се то дешава. И када је све било завршено, судски чиновник ме је у једној реченици обавестио да је Тужилаштво тражило вођење поступка и да је судско веће одбило. Ја мислим да је моје право да будем у потпуности информисан о чему се ту ради, са захтевом Тужилаштва и са образложењем судског већа зашто је тај захтев одбијен. А на страну то што сам по Правилнику имао право пре доношења судске одлуке и сам да се изјасним о том захтеву. Ту су моја процесна права битно погажена.

Имамо ми још проблема око тих заштитних мера. На пример, Тужилаштво је за једног сведока тражило не само заштитне мере, него да сведочи путем видео-линка. Ја сам се супроставио јер је аргумент био да је тај сведок болестан, па су доставили неку потврду, наводно лекарску, о његовој болести. Ја кажем – нема ни имена медицинске установе, ни имена лекара, ни печат. А Тужилаштво на некој статусној конференцији којој ја нисам присуствовао у време штрајка глађу каже да су они то избрисали из разлога поверљивости, али на потврди стоји име тог сведока. Значи, не штите његово име из разлога поверљивости – том приликом су ми обело-

данили то име, али штите име лекара који га је прегледао и име медицинске установе, негде тамо у Хрватској, која је издала то лекарско уверење. Заиста су то невероватне ствари. А на страну то што за неког кажу да је сувише стар па не може да дође овде да сведочи или неко се боји лета авионом, или некога боли стомак односно има упалу плућа и слично. Значи, претерује се у тим заштитним мерама.

Наравно, када је реч о неким жртвама, поготово сексуалних деликата, потпуно ми је то разумљиво. Али када нема никаквог разлога, нити Тужилаштво има индиција да сведоку прети опасност, чему онда заштитне мере. Пазите, вама је сигурнији сведок чије се име зна у јавности него онај сведок коме се име не зна у јавности. Па мене не би све европске реке опрале када би се нешто десило сведоку за кога се зна у јавности да треба да наступи против мене у судници, па да се посумња да сам ја ту нешто проузроковао. А када држите у тајности без икаквог разлога имена сведока, онда можете да имате одређене непријатности, али ја нисам крив за те непријатности.

Председавајући судија Антонети: Ја ћу се поново обратити Тужилаштву, али пре тога ћу одговорити на оно што сте управо рекли када је реч о заштитним мерама. Заиста веће треба да решава више поднесака у вези са заштитним мерама. Одмах ћу вам, господине Шешел, а такође и Тужилаштву назначити следеће. Назначићу вам какав је мој став када је реч о руковођењу овим поднесцима или захтевима. Као што сам вам рекао, приликом прве статусне конференције открио сам као претпретресни судија да постоји један број поднесака који нису размотрени. Од тада сам извршио класификацију ових поднесака, проучио сам их редом и постоје две групе поднесака.

Прва категорија изискује одлуке Претресног већа у којем сам ја претпретресни судија, а односи се на заштитне мере за више сведока. Током наредних дана биће донете одлуке. Осим тога, постоји једна друга категорија поднесака или захтева који још увек нису решени. Сматрам да је потребно да Претресно веће које буде руководило суђењем, а не статусним конференцијама, треба да одлучи о овим поднесцима јер се они односе на саму основу списка. На пример, када је реч о вашем исказу у предмету Милошевић, то се односи на саму суштину овог предмета и ја не могу са Претресним већем 3 да донесем одлуку, јер би друга двојица колега који би требало заједно са мном да суде могли да имају другачије гледиште. Дакле, постоји један број поднесака који се односе на саму суштину овог предмета и неопходно је да ови поднесци буду у надлежности Претресног већа које ће руководити суђењем. Осим тога, постоје поднесци или захтеви који се односе на техничка питања, као што је заштита сведока и о њима већ сада може да се донесе одлука.

Ја сам вас пажљиво саслушао и штавише, имам намеру да се позабавим захтевима у вези са сведочењем преко видео-везе, а када су у питању сведоци који су или болесни или у поодмаклом животном добу. Са пажњом сам прочитао оно што сте ви написали о овом питању. Ви сте се супротставили сведочењу преко видео-везе за ова два сведока. Ви сте, барем када је у питању један сведок, истакли да не постоји лекарска потврда, а нарочито сте ставили нагласак на то да вам сведочење преко видео-везе не би омогућило унакрсно испитивање. Ја сам у другим предметима имао прилике да се суочим са том праксом сведочења преко видео-везе. Чињеница је да, ако треба да бирам између видео-везе и тога да сведок буде испред нас, пожељније је да сведок буде испред нас главом и брадом. Међутим, видео-веза има ту предност да одређеним сведоцима омогући да не путују авионом, да се не превозе и тако даље.

Претресно веће ће водити рачуна да сви услови буду задовољени пре него што се дозволи видео-веза. Међутим, господине Шешел, имајте на уму да, када се сведочи преко видео-везе, оптужени може да води унакрсно испитивање без икаквих потешкоћа. Готово да нема никаквих техничких препрека, јер се све одиграва у стварном времену. Одлично се види сведок на екрану и уопште узев, та процедура видео-везе је у потпуности задовољавајућа. Када је реч о

два конкретна случаја која сте ви поменули, ја ћу то брижљиво испитати, брижљиво ћу испитати да ли су они заиста у немогућности да дођу лично. Као што знате, у зависности од животног доба, неким људима је тешко да путују и тако даље, међутим, за све то мора да постоји лекарска потврда. Дакле, када је реч о ова два питања, њима ћу се темељно позабавити.

Такође сам уочио да се ви начелно опирете односно супротстављате заштитним мерама. То је смисао ваших поднесака. Вама је познато да заштитне мере постоје и у другим земљама, а Трибунал је процедуру озваничио у члану 75. Постоји једна маневарска маргина коју Претресно веће може да има, а у неким случајевима не може да има такву маргину. То важи када је реч о сведоцима који су већ уживали заштитне мере у неким другим предметима. Замислимо да је неки сведок дао исказ у предмету Милошевић под заштитним мерама – заштитне мере које су му тада додељене су пуноважне ако то исто лице дође да да свој исказ у вашем предмету. Ту не могу апсолутно ништа да предузнем. Постоји ограничена надлежност Претресног већа с обзиром на мере које су већ предузели други.

У којим случајевима ми додељујемо заштитне мере? Заштитне мере додељујемо када сведок из објективних разлога, а у извесним случајевима и из субјективних разлога страхује за своју личну безбедност или безбедност своје породице, а с обзиром на свој исказ. То се затим преиспитује. Чињеница је да, на пример, уколико се неки политичар позове као сведок и уколико тражи заштитне мере, то може да изазове одређено изненађење. Јер уколико је политичар, то је неко ко се изражава у јавности и уколико у начелу говори пред јавношћу, зашто не би говорио јавно и у судници. Дакле, то је нешто што ми проверавамо. Има такође и неких других лица.

Ја сам видео да сте се ви супротставили мом изненађењу, у питању су жртве сексуалних деликата, било да су то различити напади, па лица траже заштитне мере како се за њихову трагедију не би сазнало, било у њиховој властитој породици, која је понекад у потпуности неупућена, или како за то не би сазнали суседи. Претресно веће одобрава ову врсту захтева у интересу саме жртве, јер жртва не жели да оно што се њој догодило постане познато изван саме суднице. Дакле, постоји и та врста сведока и начелно се овој врсти сведока додељују заштитне мере.

Када Претресно веће усвоји заштитне мере, увек постоји образложење за тако нешто. Дакле, такве мере се не усвајају напамет или насумице. Долази до расправе између Тужилаштва, које тражи заштитне мере, оптуженог, који одговара и судија према својој властитој савести доноси одлуку, било тако што усваја захтев или тако што га одбија.

Господине Шешељ, знајте и следеће. Када ви будете позивали своје властите сведоке, ја не знам ко ће бити ти сведоци, али могуће је да сведоци који буду желели да сведоче у вашу корист кажу – ја хоћу да дам исказ у вашу корист али неопходне су ми заштитне мере. Могуће да ћете тада ви сами тражити заштитне мере. Веома је занимљиво погледати историју овог Трибунала, она открива доста тога: у свим поступцима који су до сада одржани било је захтева за заштитне мере Тужилаштва, али такође и за заштитне мере сведока одбране. Ето, то је оно што сам желео да вам кажем уопште узев када је реч о заштитним мерама. Наравно, ово треба потпреиспитати од случаја до случаја. Дајем вам реч.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судијо, ја не знам какав сте ви превод добили али ја сам се у потпуности сложио, када је реч о жртвама сексуалних деликата, да су потребне заштитне мере. Можда су вама супротно од тога превели. Ја то заиста оправдавам као правник. И у мојој земљи ако се примењују заштитне мере, онда је то у стварима брачних и породичних односа и у стварима жртава сексуалног деликта. У почетку, ја се уопште нисам супротстављао захтевима Тужилаштва за увођење заштитних мера. То можете видети из судског списка. Ја сам почео да се супротстављам тек када сам проценио да је Тужилаштво у томе много претерало. Сведочење путем видео-линка и увођење заштитних мера предвиђа Правилник о поступку и

доказима, али из духа Правилника види се да то може бити само у изузетним случајевима, јер се у противном нарушава принцип јавности суђења. А тенденција је коју форсира Тужилаштво да то постане уобичајена пракса. Још мало па ће бити изузетак сведочење без заштитних мера. Још мало па су могућа сва сведочења путем видео-линка. Ја знам из других предмета, причали су ми други оптужени и њихови адвокати, да се дешава да сведоци путем видео-линка имају пред собом суфлера који им сугерише какав ће одговор дати на одређена питања, или да се појави друго лице па сведочи у име именованог лица. Глумац се појави. И читав низ других проблема, а на страну то што су обавештајне службе, и муслиманске и хрватске, биле и те како ангажоване у препарирању лажних сведока. Зато ја инсистирам да и убудуће ово буде изузетак. Постоје принцип непосредности сведочења и принцип јавности, који су веома важни.

Господине судијо, ви и ваше колеге судите мени, али јавност суди вама. То су два паралелна суђења и једно без другог не може да се одвија, ако желите заштитити интересе правде. Због тога се не сме претеривати. Због тога затворене седнице морају бити изузетак, строго контролисани изузетак. Довођење заштићених сведока мора бити сведено на минимум и сведочење путем видео-линка само онда када се из објективних разлога види да је другачије немогуће, а не овако како је то Тужилаштво навикло.

Ја бих, пошто сте сада покренули веома важно питање, још један проблем изнео. Ми смо имали на прошлој статусној конференцији случај да је један део седнице био затворен. Када погледате из транскрипта који је то део седнице, видећете да није било потребе за затварањем тог дела седнице. Раније, на неколико статусних конференција од маја прошле године па надаље, такође су у неколико наврата затворане седнице, а било је очигледно да није било разлога за затварање седница. Ја сматрам да се, кад год се тражи прелазак на затворену седницу, морају изнети прво веома јаки разлози којима ја имам право да опонирам, па онда да судско веће процени да ли треба затворена седница или не, а не као у неким другим предметима, да су чешће на затвореној него на отвореној седници.

У предмету Слободана Милошевића, када сте га већ поменули, десило се да сведок уопште није тражио заштитне мере а оне су му одређене. Па дошао у судницу и рекао – реч је о Драгану Васиљковићу, те заштитне мере су одмах укинуте. Он је сведочио јавно. Никада ја то нисам тражио. Има и неколико других случајева. Александар Васиљевић је дошао као заштићени сведок па је онда сведочио јавно, Зоран Лилић исто тако. Ја вам говорим само о ономе што се зна у јавности, што је обелодањено. Не улазим у оно што је и даље остало конспиративно. Долази се до гротескних ситуација, а без икаквог разлога. Јавност сведочења за мене је од виталног значаја, од најважнијег значаја, јер само у том случају суђење има смисла. Ако ће главни део суђења протећи на затвореним седницама са заштићеним сведоцима и тако даље, чему онда суђење. Могу заштићени сведоци да пошаљу изјаве, да ви мени јавите телефоном пресуду и готово, све завршено. Суђење има смисла јер јавност суди судском већу.

И наравно, свака пресуда, и када је правоснажна, може бити предмет и критике и оспоравања правне науке и стручне јавности. Да би та стручна јавност могла адекватно да критикује понашање судског већа, понашање Тужилаштва, садржај пресуде, изречену казну и тако даље, она мора имати максимум података на располагању. Зато не тражим да ви потпуно искључите примену ове две одредбе Правилника о поступку и доказима, него захтевам да се њихова примена заиста сведе на минимум. На минимум који је оправдан веома јаким аргументима.

Председавајући судија Антонети: У реду, примио сам к знању све што сте ви сада рекли. Истина је да сам приликом претходне статусне конференције затражио полузатворену седницу јер је било одређених поднесака Тужилаштва који су били поверљиви јер су се односили на заштитне мере за сведоке и због тога сам из обазривости желео да пређемо на затворену седницу, како се не би на јавној седници чуло име заштићеног сведока. То је био разлог због којег

сам тражио да пређемо на затворену седницу, али приметите да до тако нечег данас није дошло.

Сада се окрећем Тужилаштву. У току припреме за поступак, ја се са своје стране трудим да отклонимо све препреке које искрсавају пред нама. Дакле, било би на месту да Тужилаштво, када је реч о списку б5. тер сведока и доказног материјала, провери да ли је листа сведока ажурирана. Пошто су у оптужници нека места злочина избрисана, треба пажљиво проверити да ли је ажуриран списак сведока.

Што се тиче списка доказа 2827 доказних предмета, суочио сам се са следећом тешкоћом, коју сам вам изнео прошлог пута: 2827 доказних предмета нису у хронолошком реду, по редоследу. Као и господин Шешељ, и ја радим на основу докумената, дакле, када наиђем на неку потешкоћу, узмем свој регистратор и погледам документ. А када су документа поређана по хронолошком реду, онда је далеко лакше да човек зна тачно шта гледа у ком тренутку. Да ли бисте могли, а по мени то не би требало да буде исувише компликовано, да поново погледате тих 2827 докумената и да их поређате по хронолошком реду, и то тако што би број 1 одговарао оном документу који је најстарији по датуму, док би број 2827 био најновији документ, можда из 1994, 1995. године. Дакле, молим вас да свој списак ставите у један нови облик, у нови формат и истовремено када то учините, да додате једну допунску колону у којој би се, документ по документ, навели датуми када су ови документи достављени господину Шешељу.

На пример, узмимо документ 1, не знам који је то доказни предмет, али документ број 1 – тај документ је достављен господину Шешељу на енглеском и на његовом матерњем језику – ког датума; да ја не бих у неком тренутку накнадно открио да има докумената који нису достављени. Наравно, то захтева одређени труд, али овај суд ће вам омогућити да ви сами направите нови хронолошки редослед ових докумената и да проверите да није дошло до грешке када је реч о достављању ових докумената, јер у извесним случајевима то би могло да има одређене последице. Знамо да већ постоји једна колона, то је прва колона са бројем документа, у другој колони је опис документа, трећа датум, четврта колона ерн број на енглеском, следећа колона ерн број на БХС-у, наредна колона тип документа, да ли је у питању видео-снимак или нешто слично и најзад последња колона је име сведока коме ће бити предочен овај документ када сведок буде дошао да да свој исказ. Треба, дакле, додати још једну колону, још један стубац, где би био назначен датум када је овај документ достављен оптуженом.

Такође би било пожељно да се дода још један стубац, уколико је то изводљиво с обзиром на средства којима располажете, а то је стубац у којем би се за сваки документ навела референца за одређени пасус оптужнице. Дакле, на који се пасус оптужнице односи овај документ. На пример, говорим насумице, узимам документ 2231, то је фотографија, непознат датум, требало би да овај документ буде предочен сведоку ВС 026, дакле, требало би додати још један стубац где би стајао датум када је ова фотографија достављена господину Шешељу, и још један стубац где би писало: ова фотографија се односи на тај и тај пасус оптужнице. То би било без икакве сумње веома корисно приликом руковања документима. Осим тога, ту је и претпретресни поднесак. Господине Шешељ, скренуо бих вам пажњу на ову тему а потом ћу прекинути заседање јер овог поподнева радим на једном другом предмету, којим председавам овог поподнева.

Господине Шешељ, нарочито бих вам скренуо пажњу на претпретресни поднесак оптужбе. Овај претпретресни поднесак треба да се појави у једном новом формату у складу са новим догађајима до којих је дошло, дакле, смањени број места злочина, затим успостављање референци у односу на доказне предмете и тако даље. Међутим, када овај документ буде преведен на ваш језик, ви ћете имати могућност да писмено одговорите на њега, а то од вас може да изискује одређену количину времена. Ми функционишемо овде по једном принципу који је веома различит од система са којим сте ви били упознати у вашој земљи јер судије, када на крају суђења доносе пресуду, они је доносе на основу оптужнице, на основу претпретресног поднеска који

је нека врста веома елабориране оптужнице, на основу исказа који су саслушани током суђења, на основу унакрсног испитивања сведока оптуженог, унакрсног испитивања оптужбе и на основу завршне речи. Према томе, читав овај сплет судије треба да проуче. Судије морају да проуче пажљиво претпретресни поднесак као одговор оптуженог на аргументацију која је изношена у претпретресном поднеску. Због тога је за оптуженог значајно да одговори на претпретресни поднесак јер се у овом поднеску обрађују правна питања, чињенична питања и суштинска питања која се односе на одговорност оптуженог. Према томе, уколико оптужени не каже ништа, уколико не пружи никакав одговор, постоји својеврсна неравнотежа у ономе што називамо равноправношћу страна у поступку.

Мени је познато да сте ви водили штрајк глађу када је почео овај поступак, да сте одбијали да одговарате и слично. Међутим, пошто смо сада кренули испочетка, на новим темељима, посебно вам скрећем пажњу на то да је неопходно да одговорите на овај претпретресни поднесак, јер, заправо ће ваш одговор садржати главне линије ваше одбране, и то ће бити једно изузетно корисно оруђе. Не захтевам од вас да одмах усвојите став о овом питању, али једноставно бих желео да код вас пробудим занимање за ово питање, које је од суштинског значаја. Оно је од суштинског значаја јер је претпретресни поднесак нешто што пружа ослонац за оптужницу; то је веома разрађена аргументација Тужилаштва.

Сада говорим напамет, али чини ми се има овде преко 3000 докумената а верујем да се у претпретресном поднеску помиње око 500 докумената. Сходно томе, ви такође можете да критикујете то што се помиње ових 500 докумената и да критикујете изнету аргументацију. Такође бих вам скренуо пажњу на следећу чињеницу. Претпретресни поднесак Тужилаштва почиње једним поглављем које се односи на вашу улогу шефа пропаганде Велике Србије, а затим је све подробно изнето. Према томе, у вашем је интересу да на то одговорите писмено. Уколико ви не желите да одговорите, ја вас на то нећу приморавати. Међутим, као судија, када уочим да постоји нека неравнотежа између две стране, моја је дужност да покушам да поново успоставим равнотежу како никоме не би била нанета штета. Ето, то сам желео да вам кажем.

Замолио бих Тужилаштво да прилагоди формат свих докумената које сам поменуо, нарочито претпретресног поднеска. Ја не могу данас да наведем датум почетка суђења с обзиром на број проблема које још увек нисмо решили, а који представљају озбиљне препреке почетку овог предмета, нарочито ту мислим да обелодањивање докумената на папиру и на језику оптуженог, а ту је, наравно, и питање правних сарадника који треба да му пруже одговарајућу помоћ. Време је да завршимо. Господине Шешељ, желите ли да кажете о неком другом питању? Наглашавам да ћемо се видети поново за 15 дана до три недеље. Даћу реч госпођи, али господине Шешељ, желите ли ви да кажете нешто о некој другој теми пре него што завршимо?

Проф. др Војислав Шешељ: Желим само да вас обавестим да сам веома заинтересован да направим одговор на претпретресни поднесак, али имао сам проблема: прошли пут када је Тужилаштво подносило претпретресни поднесак, суочио сам се са огромним бројем референци на које се позивало Тужилаштво у фуснотама, а ја та документа нисам имао на располагању. Те референце су се често тицале одлука у другим предметима по интерлокуторним поднесцима. Нешто што се односило на пресуде, то ми је лакше, пошто сам ја до сада добијао све пресуде, мада је ту Секретаријат у великом закашњењу. Затим, Тужилаштво се позива на пресуде и одлуке донесене у процесима Међународног суда за Руанду, а ја тим референцама не располажем. Зато ја захтевам, господине судијо, да се наложи Тужилаштво да ми уз претпретресни поднесак достави и све референце на које се позива. Ако није у стању на све да ми достави, онда нека смањи број референци. Али ја, да бих одговорио на то, морам и сам имати те референце, а ја их овако немам и не могу да их набавим. Тужилаштво их има. Ако неку од њих треба превести на српски језик нека преведе. Велики број је заиста на српском језику, али треба Секретаријату наложити да ми се то достави.

Ја сам прошли пут поднео посебан поднесак, мојом руком писан, где сам набројао све те документе на које се Тужилаштво позивало у претпретресном поднеску, а којима ја нисам располагао. То је веома озбиљан проблем. И желео бих, господине судијо, да ми одредите рок за тај одговор на претпретресни поднесак, ако би тај рок могао да буде око месец дана. То је нешто дуже него што су уобичајени рокови.

Председавајући судија Антонети: У реду. Добро, добићете рок од месец дана који ће почети да тече од оног тренутка када претпретресни поднесак буде у својој коначној верзији, дакле, када буде имао референце на документе у хронолошком редоследу и када буде, уопштено говорећи, ажуриран у односу на оптужницу која је измењена. Дакле, када документ буде у својој коначној верзији, када се као такав заведе, почиње тећи рок од месец дана за одговор. Међутим, рок такође почиње тећи тек од оног тренутка када документ буде преведен на БХС. Наравно, документ је морао бити на БХС-у како би оптужени могао одговорити. На крају дајем још реч и тужиоцу ако жели интервенисати.

Тужилаштво: Хвала, часни суде. Три ствари. Ви сте променили процедуру у погледу регистрација поднесака господина Шешеља прије превођења. Ја желим појашњење. Ако сам добро схватила, рачунање времена за подношење одговора почиње тећи од превода, а не регистрација завођења документа.

Председавајући судија Антонети: Да тачно, рок почиње тећи од тренутка када је достављен превод.

Тужилаштво: Друго, хтела сам изнети чињеницу да је Жалбено веће у предмету Брђанин издало једну релевантну одлуку у погледу теорије кривичне одговорности која се односи на овај предмет, а то је удружени злочиначки подухват. Врло је важно да се ова пресуда преведе што је могуће брже да би била достављена господину Шешељу. Ми разматрамо оптужницу и упоређујемо је са претпретресним поднеском и желимо бити сигурни да смо у току са оним што је одлучено, са судском праксом Жалбеног већа по овом питању, и то смо назначили у претпретресном поднеску.

Председавајући судија Антонети: Да, то ми није промакло. Ја знам да је веће које је судило у Брђанину рекло нешто по том питању, односно, опростите, Жалбено веће, дакле по питању удруженог злочиначког подухвата и наравно, у интересу је господина Шешеља да буде са тиме упознат и да добије одлуку Жалбеног већа на свом језику. Ја ћу се распитати код преводилачке службе да видим када ће моћи да вам буде достављена ова одлука Жалбеног већа. Међутим, треба и Тужилаштво да види има ли уопште потребе да се било шта мења у оптужници у светлу тога. У оптужници или у претпретресном поднеску. Дакле, да будете у току са судском праксом Жалбеног већа, конкретно одлуком у предмету Брђанин.

Тужилаштво: Ми се такође обавезујемо да ћемо узети у обзир сугестије да побољшамо информације које су садржане у нашем списку доказних предмета и ми ћемо вам јавити како напредујемо у том погледу. Ми се надамо да ће предмет бити готов за суђење у новембру ове године и радимо имајући тај датум, то време на уму као циљ.

Председавајући судија Антонети: Добро, ево сада смо чули да тужилац сматра да би у новембру 2007. године предмет требао бити спреман. Ви сте га чули као и ја, господине Шешељ. Ја ћу у сваком случају учинити све што је у мојој моћи да почнемо што је могуће прије. Но, сви знају да постоји низ проблема које прије тога треба решити.

Ја сам се обавезао да ћемо се састајати сваких 15 дана или три недеље и чим будем знао датум следеће статусне конференције, ја ћу вас о томе обавестити. Морам обавити разговоре са секретаром, морам о томе поднети извештај, видети да ли су неке ствари можда покренуте с мртве тачке и обрадити још неке ствари, неке теме за које до сада нисам имао времена.

Тужилаштво: Врло кратко, часни суде, ево пало ми је на памет што се тиче ових поднесака у поступку који још нису решени, нарочито форме достављања доказног материјала, тако нешто би нам било од велике помоћи. Знам да је много тога још увек нерешено. Када би Шешељ, односно господин Шешељ дао одговор на овај поднесак, ми би апелирали на веће да што пре донесе одлуку јер је то од велике важности за нас.

Председавајући судија Антонети: Хвала госпођи Даун, ви сте чули господина Шешеља малочас када је говорио о својој жељи да се сусретне са представницима Тужилаштва, ако Тужилаштво жели да се сретне с њим. Господин Шешељ нам је објаснио да он ту не види никакав проблем, међутим, да то буде под увјетом да буду присутни његови сурадници односно особе које са њим раде. Мени се чини да је то оно што је довело до застоја. А препрека сама по себи мени изгледа прилично минималном. Ја апелирам на вас да разговарате са главном тужитељницом, да јој кажете да је претпретресни судија узео на знање чињеницу да је оптужени спреман наћи се са оптужбом, али да то ставља под увјет да му буду на располагању односно да му могу бити од помоћи његови сурадници који раде на припреми његовог предмета, што ми се чини једним потпуно прихватљивим захтевом.

Тужилаштво: Ми смо спремни размотрити сваку сутестију господина Шешеља која се тиче сусрета и видети што он то има за предложити. И наравно, узећемо то на разматрање као дио ове претпретресне фазе.

Председавајући судија Антонети: У реду, хвала. Време је да завршимо. Хвала лепа свима, свима присутнима који су нам помагали на овом рочишту. Видећемо се, дакле, за врло кратко време.

Молим устаните.